

Blæs til kamp!

Tidligt om morgenen den 23. november 1733, så tidligt, at det faktisk stadig var nat, bevægede 12-14 mænd sig op ad en stejl sti. Den lille trup blev ledt af Claes og Kanta, og målet var det lille fort, der lå på toppen af det lille bjerg. Herfra kunne man se ud over den bedste naturhavn i hele Caribien: Coralbayen på Sankt Jan. Øen havde i 15 år været under dansk herredømme, men Claes og Kanta var ikke danskere. De var født i Vestafrika og var kommet til øen i lasten på et slaveskib.

Fortet på bjerget lignede ikke på nogen måde de forter af koralsten eller gule mursten, som man i dag finder mange steder i Caribien, hvor de står som monumenter over en tid med kolonier og slaveri. Det bestod bare af simple træpæle, der blev styrket af en jordvold. Det var altså ikke et særlig skræmmende bygningsværk, men gruppen har nok alligevel følt en vis spænding. For denne tidlige morgen havde de og mere end 100 andre, som opholdt sig rundt omkring på den lille caribiske ø, besluttet, at fortet, ja faktisk hele øen, skulle blive deres. De var i gang med den første del af et oprør, som senere skulle blive kendt som et af de længstvarende og mest succesfulde slaveoprør i Caribiens historie.

Udsigt over Coralbayen med Fortsbjerget omgivet af turkist vand. I horisonten ses den britiske ø Tortola. I dag er oprørets ø stadig grøn og skovbevokset – men plantagernes sukker- og bomuldsmarker, som oprørerne arbejdede på, er væk.

|| Privatfoto

Afrikanske krigere i Caribien

Det var ikke bare Claes og Kanta, der kom fra Afrika – det gjaldt også alle deres medsammensvorne, fx Juny, Breffu og Prints. Alt tyder på, at mange af dem var akwamu og kun havde været få år i Caribien, da oprøret blev skudt i gang. Akwamuriget lå nord for de danske slavehandelsforter på den vestafrikanske kyst og havde i årtier været en af de mest magtfulde stater i området. I dag er området en del af den moderne stat Ghana. Akwamuerne havde i mange år solgt mennesker til danskere og andre europæere, og det store rige havde med magt underlagt sig mange af de omkringliggende kongedømmer. Men fra 1720'erne gik det skævt. Akwamu kom under pres fra de tidligere vasalstater, og i 1730 faldt riget og mistede sin betydning. De mange tabte kampe og det endelige nederlag resulterede i, at mange akwa-

muer blev taget til fange af sejrherrene og solgt til de europæiske slaveskibe.

I årene efter nederlaget i 1730 kom skibene *Haabet Galley*, *Laarburg Galley* og *Grevinden af Laurvigen* med sammenlagt 412 mennesker i lasten til Sankt Thomas, den dansk-vestindiske hovedø, hvorfra mange blev sendt videre til Sankt Jan. De tre skibe havde alle deres primære opsamlingssted ved det danske Fort Christiansborg i Osu, som i dag er en del af Ghanas hovedstad Accra. Og det er meget rimeligt at antage, at en stor del af de tilfangetagne på netop disse skibe var krigsfanger fra Akwamu. Fordi Sankt Jan var i en opbygningsfase som koloni, var der stor efterspørgsel efter de nytilkomne slaver, og der er derfor en direkte forbindelse mellem Akwamurigetets fald og den lille ø i Dansk Vestindien.

Den lille flok mennesker, der angreb fortet på Sankt Jan, havde derfor livet i Vestafrika og den traumatiserende oplevelse at blive gjort til slave og sejlet over Atlanterhavet i frisk erindring. Dertil kom altså, at mange af dem var trænedede krigere. Det fik stor betydning, at de havde den historie med sig, både for begivenhederne i 1733 – og for eftertidens opfattelse af dem.

Akwamukrigerne var vant til modsætninger i forhold til naborigerne i Vestafrika og sociale og økonomiske forskelle internt i Akwamuriget. I Dansk Vestindien mødte de et samfund, som var baseret på nogle andre principper end dem, de kom fra, og hvor den helt centrale modsætning var mellem sort og hvid. For i Dansk Vestindien som i alle andre slavesamfund i Amerika var udgangspunktet, at hvis man var af afrikansk oprindelse, var man slave, og var man af europæisk oprindelse, var man fri. Alle af afrikansk oprindelse blev kategoriseret som en homogen gruppe, der kunne og skulle behandles

ens, og det blev et stenhårdt og ufravigeligt princip, som blev håndhævet ved hjælp af et brutalt voldsbaseret system. Det var den modsætning, som lå til grund for både umådelig rigdom, uendelig menneskelig lidelse og – på den lange bane – udviklingen af den såkaldt videnskabelige racetænkning, som foldede sig fuldt ud i 1800-tallet og stadig trækker sine tråde ind i verden i dag.

Det var således slavesamfundets indbyggede DNA, som blev udfordret den tidlige morgen i 1733 af Claes, Kanta og de andre. Med udgangspunkt i deres handlinger under oprøret og de reaktioner, det affødte, får vi mulighed for at kradse i overfladen af det fasttømrede slavesamfund. Vi ser, hvordan samfundets grundstruktur løbende blev udfordret på alle mulige måder, selv om det langt fra altid var med held. Et oprør var det ultimative opgør med slavesamfundet, men med afsæt i oprøret udfolder sig en større fortælling om, hvordan også andre slavebundne afrocaribiere opfattede sig selv: hvilke varierende selvbilleder de havde, og de forskellige levemåder, som knyttede sig hertil – kort og godt deres identiteter. Det skabte et modbillede til racismens simple og bogstavelig talt sort-hvide princip. Oprørernes handlinger og historierne om de mange mennesker af afrikansk oprindelse, som stod i udkanten af oprøret eller helt udenfor, hvis ikke de ligefrem var med til at bekæmpe det, viser, at selv om slavesamfundet indebar en meget hård regulering af menneskers liv, så var der faktisk et handle- rum. Nok var det snævert, men disse slavebundne mennesker kunne i nogle tilfælde få indflydelse på, hvilken vej deres liv skulle bevæge sig.

Et svagt forsvar

Da oprøret skulle starte, mellem klokken 2 og 3 om natten, gik gruppen af krigere til fortet under

dække af at skulle levere brænde. Det var en helt almindelig del af slavearbejdet for dem, der levede på Vestindisk-guineisk Kompagnis plantage, der lå nærved. Især for dem, der var opdraget som krigere, var markarbejde, brændeindsamling og fodring af husdyr stik imod alt, hvad de var vokset op med. I store dele af Afrika, herunder akwamuernes område, var landbrugsarbejde i høj grad kvindearbejde. Det er en vigtig pointe, hvis man skal forstå de tidlige amerikanske slavesamfund – fra Nordamerika til Sydamerika over Caribien og Mellemamerika, hvor afrikanere i millionvis blev ført til for at udføre hårdt fysisk arbejde i plantager og miner. De blev dermed placeret i helt andre sociale og hierarkiske sammenhænge end dem, de kom fra.

Vestindisk-guineisk Kompagni var det danske handelskompagni, som styrede hele kolonien. Kompagniet fra 1671 var et privat foretagende, der opererede inden for lovgivning, som var godkendt af den enevældige konges administration hjemme i København. Den danske konge havde også selv investeret i sagen ved at købe aktier i foretagendet, men det var kompagniet selv, som stod for at udsende embedsmænd og håndhæve lov og ret. Kompagniet formidlede salg af plantagegrunde, men drev også selv plantager, hvor der blev dyrket bomuld og sukker, og kompagniets plantage på Sankt Jan var en af de største og mest udviklede på øen.

Det var også kompagniet, som stod for koloniens forsvar. Der var forter, udkigsposter og soldater placeret på strategisk vigtige steder på de to danske øer, som udgjorde kolonien: Sankt Thomas, der blev koloniseret i 1672, og senere Sankt Jan, der blev koloniseret i 1718. Kolonien skulle i øvrigt snart blive udvidet med en tredje ø, Sankt Croix, som blev endeligt overdraget fra Frankrig i 1735. De tidlige guvernører på øerne satsede i høj grad på, at indbyg-

gerne, altså de frie europæiske beboere, i krisesituationer ville stille deres egen indsats eller betroede (og ofte slavebundne) folk til rådighed for forsvaret.

Det forstår man, når man ser på, hvor få soldater der reelt var til stede på det lille fort i Coralbayan. Garnisonen bestod natten til den 23. november af blot otte soldater. Ja, egentlig skulle de have været ni, men kommandanten overnattede på sin egen plantage et godt stykke væk. Det kom til at koste ham tre måneders fængsel for pligtforsømmelse i det retslige efterspil.

Færre end ti mand skulle altså både beskytte hele østenden af øen mod angreb udefra, såsom pirater og fremmede magter, og indefra: fra den slavebundne befolkning. Selv om der aldrig før havde været et slaveoprør på øen, så lurede frygten konstant hos europæerne. Ikke så sært, når de havde skabt et samfund, hvor 90 % af befolkningen levede i slaveri.

Slaveri, så langt øjet rækker

Hvem der? Lød det fra porten. Soldaterne på fortet havde ventet på leveringen af brænde, som denne mandag morgen var et par dage forsinket. Derfor åbnede den vagthavende soldat straks portene, da der bekræftende blev svaret, at det var brændet, der blev leveret. Men Claes, Kanta og de andre gik til angreb. Selv om soldaten havde et gevær til forsvar, var det ikke nok. For gemt i brændeknipperne var nemlig skarpe sukkerrørsknive. Det var de særlige arbejdsknive, som altid skulle være helt skarpslebne, når sukkerrørene skulle kappes under høsten. Det kom oprørerne til gode denne morgen.

Den vagthavende soldat blev hugget ned, og det samme blev den øverstbefalende korporal og fem andre soldater. En enkelt af de vagthavende soldater gemte sig under sin seng og havde held til at stikke

af. Han løb ud i skoven og tog derfra en lille båd videre til Sankt Thomas, hvor han om eftermiddagen dukkede op ved fortet og fortalte om de blodige hændelser. Det er også hans fortjeneste, at vi i dag kender til så mange detaljer om den skæbnesvangre nat.

Ved angrebet tilkaldte den første lille gruppe ekstra forstærkning fra folk, der skjulte sig ude i bevoksningen. Og således gik det hurtigt med at indtage fortet.

Men hvad var så det næste skridt? Det var et vildt projekt, de få oprørere havde sat i værk. For godt nok havde de nu fået adgang til skydevåben og skulle ikke længere nøjes med sukkerrørsknivene. Men de var jo stadig omgivet af et slaverisystem, hvor europæerne bestemte, og mennesker af afrikansk afstamning var undergivne. Uanset hvilken retning man spejdede i fra det lille fort på toppen af bjerget, var der racistisk indrettede slavesamfund. Ikke kun på øen, hvor de selv stod, eller de to naboøer, der kunne skimtes få kilometer borte. Nej, slaveriet strakte sig mange tusinde kilometer og var i takt med den europæiske kolonisering af de amerikanske kontinenter blevet en grundpræmis for livet. Nogle steder mere intensivt end andre, men allerværst i Caribien, hvor slaveriet var omdrejningspunktet for hele samfundsstrukturen. Hvis oprørerne havde tænkt sig at stikke af til et sted uden slaveri efter at have indtaget fortet, så fandtes der slet ikke sådan et sted i mange, mange miles omkreds.

Heller ikke på Sankt Jan. Den 51 km² store ø, lidt mindre end Fanø, havde i 1733 hele 109 plantager. Af dem var kun 21 sukkerplantager, fordi de krævede store og dyre produktionsanlæg. Resten havde bomuld eller fødevarer på markerne, og flere var slet ikke kommet ordentligt i gang. Øen var nemlig

Sankt Jan mellem Sankt Thomas og Tortola på et kort fra 1820. Sankt Jans forrevne kystlinje med de mange bugter, i samtiden kaldt "bayer", ses tydeligt. Coralbaysen vender mod sydøst, og i midten af den store bugt stikker Fortsbjergtet frem. Lavangoerne har måske navn efter den etniske gruppe loango. || Skolehistorie.au.dk

stadig i en etableringsfase. Der var plantager, der stod uden bygninger, plantager med fulde anlæg til forarbejdning af sukker, og så var der grunde, som endnu ikke var kommet under hakken, men stadig var dækket af vild skov. Men der boede godt 1.000 slavebundne mennesker på øen – de fleste på sukkerplantagerne, som i høj grad lå i østenden, nær ved Coralbaysen. I det hele taget var det en tæt bevokset og bjergrig ø. Så selv om øen var en del af slavesamfundet, var der lommer, hvor de nok kunne gemme sig for en tid. Men samtidig var den altså omgivet af massevis af øer, der blev styret af forskellige europæiske nationer og handelskompagnier, hvor slaveriet udgjorde fundamentet for samfundet. Sankt Jan var en del af en stor region, hvor der var masser af forbindelser, og hvor magthierarkierne alle steder var ekstremt tydelige.

Så hvad forestillede oprørerne sig egentlig, at der skulle ske, efter de havde indtaget fortet? Troede de, at de ville få lov at beholde det og fortsætte deres liv derfra som herskere over enten en del af eller endda hele øen? Meget tyder på, at det faktisk var lige netop det, de håbede på.